कक्षा : ११ **पूर्णाङ्क: १००**

विषय: नेपाली **समय: ३ घण्टा** **उत्तीर्णाङ्क : ४०**

१. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्: ५

क) तल दिइएका वर्णहरुको प्राणत्व र घोषत्व के हो?

व्, ख्, ह्, च्, ड्’

ख) अक्षर संरचना गरी संङ्ख्या समेत देखाउनुहोस्:–

मो, भानुभक्त, मोतीराम, हृदयचन्द्र, भूपी ।

२. शुद्ध गरी पुनर्लेखन गर्नुहोस्:- ५

मस्तीस्कको निमार्ण बारे बिध्दानहरुमा विस्लेषणगत भिन्नता पाइन्छ । उसले भन्यो ग्रामिण जिबन र क्रिसीकर्म हाम्रा आत्मा हुन् ।

३. शब्दवर्ग छुट्टयाउनुहोस् - ३

एक किसिमले ***हासो*** उठ्छ, ***माया*** लाग्छ, ***दया*** लाग्छ । ***म*** एक जनाले पढिदिने बित्तिकै यस्तो ***गरिबी*** रफुचक्कर ***हुन्छ*** रे ।

४. दुइदुई वटा आगन्तुक र तत्सम शब्द खोजी लेख्नुहोस् – २

डाक्टर गोदत्त प्रसाद सायद अघि खराबै थिए होलान् तर पछि बदलिनै मानिस पनि त धेरै छन् बा । कति दयालु मानिस पनि त पछि अनौठोसाग निर्दयी भएर गएका छन् ।

५. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्- १०

क) तलको अनुच्छेदबाट तिन ओटा उपसर्ग व्युत्पन्न शब्द र दुई ओटा प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी लेख्नुहोस्:

जैविक विविधताले मानवीय शान्तिमा मात्र होइन, उसका समाजिक गतिविधिमा पनि प्रशस्त प्रभाव पारेको छ । अपराध र घृणित दुष्कर्मप्रति प्रतिबद्ध कतिपय बेइमान सन्चालकहरु स्वेदशी सिपालु हातलाई भन्दा विदेशमा निर्मित वस्तुलाई बढी प्रयोग गर्न थालेका छन् ।

ख) तलको अनुच्छेदबाट तिन वटा समस्त शब्द र दुई वटा द्वित्व शब्द खोजी समस्त शब्द्लाई विग्रह गर्नुहोस् र द्वित्व शब्दमा दोहोरिएको अंश छुट्टयाउनुहोस्:

चारकोसे झाडीमा लाम्पुच्छे मात्र होइन चौपाया पनि प्रशस्त छन् । हिजोआज, हृष्ट्पुष्ट र कामचोर पनि भेटिन्छन् । तसर्थ छिटोछिटो भातसात कपाकप खाएर अरुसाग झैझगडा नगरी मरमसला बोकेर आफ्नै काममा लाग्नुपर्दछ ।

ग) तलको अनुच्छेदबाट पााचवटा सन्धियुक्त शब्द पहिचान गरी तिनको सन्धि विच्छेद गर्नुहोस् ।

अपा• व्यक्तिले हिमालय चढेर, विद्यालयमा पढेर राम्रा सूक्ति अनूदित गर्ने छन् । सदैव हामीले मतैक्य भएर ती देवर्षितुल्य प्रत्येक प्रतिभालाई स्वागत र सत्कार गरी परोपकारको पाठ पढाउनु पर्छ ।

६. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् – ५

क) तलको अनुच्छेदलाई आवश्यक सुधार सहित सामान्य भूतकालमा परिवर्तन गर्नुहोस् -

भाइ भात खान्छ । ऊ हतार हतार गृहकार्य सिध्याउाछ । ऊ खुशी भएर फुटवल खेल्छ । ऊ फुटवलमा साथीहरुलाई जित्छ । ऊ मुसुक्क हाासेर घर फर्कन्छ ।

ख) तलका अनुच्छेदलाई बहुवचनमा परिवर्तन गर्नुहोस् -

मेरी बहिनी बनारस गई । उसले त्याहा पााच वर्ष पढ्नेछ । त्यसपछि ऊ काठमाण्डौं आउने छ । उसको साथीले स्वागत गर्नेछ । ऊ द• पर्ने छ र फेरि विदेश जाने छैन ।

७. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्– ५

क) उठ्नु, जानु, पढ्नु, लेख्नु, खेल्नु, क्रियाको अभ्यस्त पक्षको प्रयोग गरी छ वाक्यमा आफूले देखेका पर्यटकिय स्थलको बयान गर्नुहोस् ।

ख) ले, लाई, बाट, द्वारा, मा विभक्तिको एक एक वटा वाक्यमा प्रयोग गर्दै पाँच वाक्यमा प्राकृतिक सौन्दर्यको बयान गनुहोस् ।

८. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् – ५

क) तलका वाक्यको वाक्य विश्लेषण गर्नुहोस् –

त्यो पोहोर साल किनेको चतुरेको सेतो घोडा हिजो विहान सवेरै छट्पटायर मऱ्यो ।

ख) अप्रत्यक्ष कथनमा बदल्नुहोस् -

राम - कलेज जाने होइन?

सीता - म आज कलेज जान्न ।

राम - तिम्रो आज घरमा के काम छ?

सीता - मेरो आज घरमा जरुरी काम छ ।

राम - होइन होला ।

ग) उद्देश्य, विधेय र तिनका विस्तारक पत्ता लगाउनुहोस् –

अलगुवाले पनि दुई दिनदेखि मौका छोप्न खोज्दै बल्ल पोखरीको डिलमा एकान्त पारी महतोलाई भेट्टायो ।

९. तलको अनुच्छेद राम्ररी पढी अन्त्यमा सोधिएका प्रश्नहरुको छोटो छरितो उत्तर दिनुहोस् -१०

गाउा नै गाउाले भरिएको मुलुक नेपालमा जलविद्युतको प्रचुर सम्भावना हुादा पनि सो अनुरुपको फाइदा लिन नसक्नु निकै असहज परिस्थिति हो । मुलुकमा भएका जलभण्डारबाट उर्जा उत्पादन गर्नु र उत्पादित उर्जालाई विकासको मूलप्रवाहमा सही र सन्तुलित तवरले उपभोग गर्दै मुलुकको सर्वाीगण विकास र गरिबी निवारणतर्फ आवश्यक पाइला चाल्नु आजको प्रमुख आवश्यकता बनेको भए पनि ठूलो लागनी तथा अत्याधुनिक प्रविधि प्रयोग भएका कैयौं जलविद्युत्ले नेपालको ग्रामीण क्षेत्रको मागको त कुरै छोडौं सहरी क्षेत्रमा समेत लोडसेडिङमा बस्नुपर्ने बाध्यता छ । एक अनुमानअनुसार नेपालमा छ हजार नदीनालाबाट करिब ८३ हजार मेगावट विद्युत् उत्पादनको सम्भावना रहेको तथ्याङ्कले देखाएको भए पनि विद्युत्को उज्यालोबाट बञ्चितजनसंख्या निकै छ । ठूला र महागा आयोजनामा आवश्यक पाुजीका लागि विदेशी र दातृराष्ट्रको भर पर्नुपर्ने मात्र नभएर त्यसमा उपयोग हुने प्रविधिसमेत विदेशबाट ल्याउनुपर्ने अवस्थामा मुलकुभित्र नै उपलब्ध हुने खालका स्थानीय स्रोत, पाुजी र प्रविधिको सक्तो उपभोग गर्न सके त्यसले दिगो विकासमा सघाउ पुऱ्याउने कुरालाई स्वीकार गरी गाउा गाउाका जनता आफ्नै सक्रियतामा श्रम, सीप र पाुजीसमेत लगानी गरी लघुजलविद्युत् उत्पादनमा लागिपरेका छन् ।

लघुजलविद्युत्को विकासले गाउाको जीवनशैलीमा सकारात्मक प्रभाव पार्ने तथ्य निर्विवाद छ । यस कुरालाई मनन गर्दै स्थानीय जनताको सक्रियतामा उत्पादित जलविद्युत्को प्रयोग घरमा उज्यालोका लागि मात्र नभएर गाउामा हुने कुटानी, पिसानी र स्थानीय स्रोतमा आधारित साना तथा घरेलु उद्योग सञ्चालनमा पनि महत्वपूर्ण छ । यसका अतिरिक्त सूचना र प्रविधिले ल्याएको क्रान्तिले रेडियो टि.भि. कम्प्यूटरको व्यापक प्रयोग गर्दै अधिकतम लाभ हासिल गर्ने कार्यमा यसलाई उपयोग गरी निरन्तरता दिनुपर्ने आवश्यकता छ । स्थानीय स्रोतको परिचालन तथा स्थानीय जनताको सक्रियतामा निर्माण भएको जलविद्युत्को पुनः मर्मत र त्यसबाट दीर्घकालीन फाइदा लिनु अहिलेको सन्दर्भमा निकै चुनौतीपूर्ण छ । सरकारको सीमित बजेटले लघुजलबिद्युत् क्षेत्रमा निकै खर्च गर्न सक्ने अवस्था छैन अनि कुनै पनि योजना स्थानीय व्यक्तिको सक्रियताको अभावमा दिगो हुन सकेको पनि देखिादैन । यस्तो अवस्थामा जलविद्युत् विकासका लागि निजी, त्यसमा पनि स्थानीय व्यक्तिको सक्रियता आजको आवश्यकता हो ।

प्रश्नहरुः-

क) मुलुकको सर्वा•ीण विकास र गरिबी निवारणका लागि के कुरामा ध्यान दिनु जरुरी छ ?

ख) ग्रामीण जनता लघुजलबिद्युत्को उत्पादनमा किन लाग्नुपरेको हो?

ग) लघुजलविद्युत्को विकासले गाउाको जीवनशैलीमा पारेका सकारत्मक प्रभाव के के हुन् ?

घ) माथिको गंद्याशका लागि उपयुक्त शीर्षक के दिन सकिन्छ?

ङ) अ) **<u>उर्जा उत्पादन</u>** र **<u>सर्वाङ्गीण विकास</u>** पदावलीका तात्पर्य के के हुन् ?

आ) **<u>स्थानीय</u>** र **<u>ग्रामीण</u>** शब्दमा लागेका प्रत्ययहरु के के हुन्?

१०. कुनै मुख्य पााचवटा बुादा टिपोट गर्नुहोस्– ५

लघुजलविद्युत्को विकासले गाउाको जीवनशैलीमा सकारात्मक प्रभाव पार्ने तथ्य निर्विवाद छ । यस कुरालाई मनन गर्दै स्थानीय जनताको सक्रियतामा उत्पादित जलविद्युत्को प्रयोग घरमा उज्यालोका लागि मात्र नभएर गाउामा हुने कुटानी, पिसानी र स्थानीय स्रोतमा आधारित साना तथा घरेलु उद्योग सञ्चालनमा पनि महत्वपुर्ण छ । यसका अतिरिक्त सूचना र प्रविधिले ल्याएको क्रान्तिले रेडियो टि.भी. कम्प्युटरको व्यापक प्रयोग गर्दै अधिकतम लाभ हासिल गर्ने कार्यमा यसलाई उपयोग गरी निरन्तरता दिनुपर्ने आवश्यकता छ । स्थानीय स्रोतको परिचालन तथा स्थानीय जनताको सक्रियतामा निर्माण भएको जलविद्युत्को पुनः मर्मत र त्यसबाट दीर्घकालीन फाइदा लिनु अहिलेको सन्दर्भमा निकै चुनौतीपूर्ण छ । सरकारको सीमित बजेटले लघुजलबिद्युत् क्षेत्रमा निकै खर्च गर्न सक्ने अवस्था छैन अनि कुनै पनि योजना स्थानीय व्यक्तिको सक्रियताको अभावमा दिगो हुन सकेको पनि देखिादैन । यस्तो अवस्थामा जलविद्युत् विकासका लागि निजी त्यसमा पनि स्थानीय व्यक्तिको सक्रियता आजको आवश्यकता हो ।

११. जेहन्दार छात्रवृत्ति पाऊ भनी आफ्नो कलेजमा एक निवेदन लेख्नुहोस् । ५

अथवा

'नेपालको जल सम्पदा' विषयमा १५० शब्दसम्मको एक अनुच्छेद लेख्नुहोस् ।

१२. बस दुर्घटना भएको घटनालाई समेटी १५० शब्द सम्मको एक प्रतिवेदन लेख्नुहोस् ५

अथवा

'देश भ्रष्टाचारको दलदलमा' शीर्षक राखी १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नुहोस् ।

१३. कुनै एक शीर्षकमा निबन्ध लेख्नुहोस् – १०

क) महङ्गीको मारमा जनता ।

ख) म राष्ट्रपती हुन्थो भने ।

ग) विज्ञानको विकास विना राष्ट्रको विकास असम्भव ।

१४. तलको गद्यांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् – १०

शिवनारनले एकहप्ता भित्र नानीथकुलाई एउटा सुयोग्य वर फेला पारे पनि । दुलाहा हुने केटो म्याट्रिक पास पनि भएको, एउटा मौजाको जिमिन्दार पनि, उमेर मिल्दो नै थियो । सवभन्दा हर्षको कुरा आफ्ना बाबु अष्टनारान र आफूहरुको पनि विचार र सिद्धान्त अनुसार केटो मधेसी थियो । प्रायः चाहिादा गुनहरुले परिपूर्ण भएको मधेसी केटो पाएको र आफ्नो र तराईको मधेसी जातिसित वैवाहिक सम्बन्ध जोडिन पुग्ने कुराले शिवनारान चौपट्टै सन्तुष्ट र प्रफुल्लित थिए । नेवार, पर्वते मधेसी यी तिनै जाति र संस्कृतिको मेल झन आफ्नै घरमा हुन लागेकोमा शिवनारान अध्यधिक खुसी भए किनभने यी तिन जाति र संस्कृतिको समन्वय वा स्थापना नभईकन नेपालको उन्नति हाुदैन भन्ने उनलाई विश्वास थियो ।

प्रश्नहरुः-

अ) के एक चिहान उपन्यास समावेशीकरणको समर्थक हो? माथिको अनुच्छेद समेतलाई आधारमानी विवेचनात्मक उत्तर दिनुहोस् ।

आ) माथिको अनुच्छेदमा व्यक्त विचारप्रति तपाईको सहमति वा असहमति के छ?

अथवा

तलका अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् -

भक्ते: तेरो एउटा छोरो थियो विरे । तेरो स्वार्थ थियो, त्यही एक बिन्दु थियो, तेरो एउटै हिरा थियो, एउटै माया थियो, अब त्यो मर्‍यो, त्यो छैन । हेर् । त्यसको सट्टामा धेरै विरे जत्रा छोराहरु यहाा छन् । एक्लै विरेले पाउने माया ती सबैमा बाांडिदिएस् । एक दिन तेरो मेरो इच्छा पूरा हुनेछ । फिक्री नले म अर्को सपना सिर्जना गर्छु । गरिबीलाई संसारबाट टाढा मिल्काउाछु; बुझिस भक्ते / गरिबीलाई म मिल्काइ छाड्छु, पन्छाइ छाड्छु पन्छाउने काममा बाघा मान्छे हुन्छ भने म त्यसको दुश्मन हुन्छु, त्यसैसित लड्छु, रोकिन्न । बाधा बुद्धि हुन्छ भने म बरु सिल्ली हुन्छु । मूर्ख हुन्छु, पछि हट्दिना । गरिवीका समर्थक भएर पछि हट्दिना । गरिवीका समर्थक भएर परमेश्वर खडा हुन्छन् भने पनि बरु म नास्तिक हुन्छु, दब्दिन, नरो भक्ते । संसारले एक दिन सुखी हुनेछ कसैले रोक्न सक्दैन ।

प्रश्नहरु:-

अ) माथिको बहुलाकाजीको सपना नाटकको अनुच्छेद पढेर बहुलाकाजीको चारित्रिक विशेषताबारे विवेचनात्मक उत्तर दिनुहोस् ।

आ) संसारले एक दिन सुखी हुनुछ, कसैले रोक्न सक्दैन यस भनाइबाट तपाई सहमत वा असहमत के हुनुहुन्छ? प्रतिक्रिया व्यक्त गर्नुहोस् ।

१५. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् । १०

क) तलको कविताांश पढी सोधिएको प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :–

जहाा हरिया हरिया पहाडका फरिया
अलिक तल सारेर
निर्मल, स्वच्छ र न्यानो घाममा
हिमालले सधैं ढाड सेकेको हुन्छ
म जति टाढा भए पनि त्यो मेरो देश
सधैं मेरो मनले सपनामा पाइला टेकेको हुन्छ ।

प्रश्नहरु:-

अ) यस कविताांशमा कस्तो वातावरणको चित्रण छ?

आ) 'हरिया फरिया' भनेको के हो र त्यो कसले लगाएको छ?

इ) 'हिमालले ढाड सेकेको हुन्छ' भन्नुको तात्पर्य के हो?

ई) मनले सपनामा पाइला टेक्नु भनेको के हो?

उ) यस कविताांशमा देशभक्तिपूर्ण भाव कसरी अभिव्यक्त भएको छ?

ख) तलको कथांश पढी सोधिएको प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :–

के रुपियााको लोभ देखाउाछौ साहु / गरिब छु, निमेकमजुरीले छाक टार्नु पर्छ तापनि पैसाको निम्ति आत्मा बेच्ने त्यतिसारो निच भएको छैन ।

छिकेकीलाई जिउादाको जन्ती मर्दाको मलामी भन्छन् । यस्ता बेलामा चटक्क छाडेर भारी खेप्न हिाडे मर्दैन? तिमी त ठमठम्ती छौ र रु पियााको धाक देखााउछौ । धनजितेको झैं चारदिन अन्न न पानी भएर लड्नु परे थाहा पाउने थियौ ।

प्रश्नहरुः-

अ) यो भनाइ कसको हो ?

आ) यस उद्धरणको सन्दर्भ के हो?

इ) 'पैसाको निम्ति आत्मा बेच्ने त्यतिसारो निच भएको छैन' भन्नुको तात्पर्य के हो?

ई) "अन्न न पानी भएर लड्नु परे थाहा पाउने थियौ" भनेर के कुरा थाहा दिन खोजिएको छ?

उ) यस अनुच्छेदमा छिमेकीमा हुनुपर्ने के कस्ता गुण देखाइएका छन् ?

ग) तलका बुदाका आधारमा 'म फूल लिएर आउने छु' निबन्धको मूलभाव लेख्नुहोस्।

अ) जन्म भूमिको सुरक्षित भविष्यको चाहाना ।

आ) देशको अखण्डता जोगाउने राष्ट्रिय भावको अभिव्यक्ति ।

इ) विषम परिस्थितिमा पनि राष्ट्रभक्त नागरिकले निर्वाह गर्नुपर्ने अहम् भूमिका प्रति सचेत हुनुपर्ने

१६) वर्तमान सन्दर्भमा 'आइमाई साथी' निबन्धमा व्यक्त विचारबारे तपाई सहमत वा असहमत के हुनुहुन्छ? प्रतिक्रियात्मक उत्तर लेख्नुहोस् ।

५

समाप्त